

Asia: VN/34558/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rakentamislain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentteja rakentamislain muutoksista

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja kunnioittavasti toteaa seuraavaa:

EK katsoo, että rakentamislain korjaamiselle hallitusohjelman mukaisesti on selvä tarve. Hallituksen esitys sisältää muutosehdotuksia, joita EK tukee. Tällaisia esimerkiksi ovat valitusoikeuksien rajaamista koskevat ehdotukset sekä säännös määräajasta rakentamislupahakemuksen käsittelylle mukaan lukien seuraamukset määräajan laiminlyömisestä.

Hallituksen esitystä rakentamislain muuttamisesta tulee kuitenkin vielä jatkovalmistella ja EK pyytää, että ympäristöministeriö ottaa EK:n jäsenliittojen esittämät yksityiskohtaiset näkemykset huomioon.

38 § Rakennuksen vähähiilisyys

Keskeisin muutosehdotus koskee soveltamisalan rajausta, jonka seurauksena rakennuksen ilmastaselvityksen laatimisveloitteen piirissä olisi nykytilaan verrattuna selvästi rajatumpi joukko. Samalla esityksessä ehdotetaan tehtäväksi muutama tarkennus, joilla on tarkoitus täsmentää vähähiilisyyden arvioinnin kehittämisen ja raja-arvojen asettamisen lähtökohtia.

EK katsoo, että korjausesitys ei ole vielä riittävä. Esitetyt muutokset eivät johda vaikuttavaan ja toimivaan rakennuksen vähähiilisyyden säädösohjaukseen. Lainsäädäntöön ei myöskään tule ehdottaa ja sisällyttää vaatimuksia sellaisen tiedon esittämiselle, jota ei voida uskottavasti ja luotettavasti todentaa.

EK esittää, että ympäristöministeriö kehittää vähähiilisyysääntelyä lausuntokierroksen jälkeen yhdessä alan toimijoiden kanssa. Siten voidaan varmistaa lain toimivuus ja ohjausvaikutus ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi.

43 a § Puhtaan siirtymän sijoittamislupa

Pykälä olisi uusi ja vastaisi hallitusohjelman tavoitteeseen luoda investointiluvituksesta Suomelle kilpailuetu, erityisesti puhtaan siirtymän toteutumiseksi.

Voimassa olevan rakentamislain (751/2023) 43 § koskee rakentamisluvan myöntämistä. Pykälän 1. momentin mukaan rakentamisluvan hakijan niin pyytäessä kunta voi ratkaista sijoittamisen edellytysten olemassaolon erillisellä päätöksellä (sijoittamislupa).

Sijoittamisluvan pohjalta luotaisiin erillinen puhtaan siirtymän sijoittamislupa (43 a §), jolla puhtaan siirtymän teollisuushankkeen alueidenkäyttöön tarkastelu voitaisiin tehdä prosessia sujuvoittaen ilman asemakaavaa tai sellaista yleiskaavaa, jossa on määrätty sen käyttämisestä rakentamisluvan myöntämisen perusteena. Vaikka sijoittamislupa voitaisiin käsitellä yhtä aikaa ns. yhteensovittamislain (764/2019) mukaisten lupien kanssa, voitaisiin puhtaan siirtymän sijoittamislupaa käyttää instrumenttina myös sen ulkopuolella. Sijoittamisluvan ratkaisisi aina kunta. Sijoittamislupa ei olisi ympäristönsuojelulakiin (527/2014) nähden esilupa, vaan kummankin luvan edellytysten täytyminen ratkaistaisiin itsenäisesti.

Puhtaan siirtymän sijoittamislupa koskisi tuuli- ja aurinkovoimaa lukuun ottamatta;

1) energiatuotantolaitoksia, joka tuottaa energiaa uusiutuvalla energialla, sekä meri-tuulivoimalaa ja siihen liittyviä vesitaloushankkeita;

2) uusiutuvaan energiaan tai sähköistämiseen perustuvia fossiilisten polttoaineiden tai raaka-aineiden käyttöä korvaavia teollisuuden hankkeita;

3) vedyn valmistusta ja hyödyntämistä, lukuun ottamatta vedyn valmistusta fossiilisista polttoaineista;

4) hiilidioksidin talteenottoa, hyödyntämistä ja varastointia;

5) akkutehdasta ja akkumateriaalien valmistusta, talteenottoa ja uudelleenkäyttöä.

Puhtaan siirtymän teollisuushankkeen määritelmä pääosin vastaisi ns. vihreän siirtymän etusijalain (1144/2022) 2 a §:n mukaista luetteloa. Määritelmän piiriin kuitenkin lisättäisiin Euroopan nettonollateknologiatuotteiden valmistusekosysteemiä vahvistavasta toimenpidekehityksestä annetun EU:n asetuksen artiklojen 8a ja 8b mukaisille alueille tapahtuvan puhtaan siirtymän teollisuushankkeen rakentaminen. Lisäksi sijoittumislupa koskisi ns. REDIII direktiivin mukaisia uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueille tapahtuvaa rakentamista, pois lukien tuuli- ja aurinkovoima.

Puhtaan siirtymän sijoittumisluvan kautta ei saisi aiheuttaa kenenkään elinympäristön laadulle sellaista merkityksellistä heikkenemistä, joka ei ole perusteltua puhtaan energian siirtymän tarkoitus huomioon ottaen. Puhtaan energian siirtymän sijoittamisluvalla ei myöskään saisi asettaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuttaa sellaista kohtuutonta haittaa, joka sijoittamisluvalla asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voitaisiin välttää.

Puhtaan siirtymän sijoittamisluvan vaikutukset olisi selvitettävä alueidenkäyttölain 9 §:n 2 mom. mukaisesti. Lisäksi puhtaan siirtymän teollisuushankkeen olisi täytettävä kaikki YVA-direktiivin velvoitteet. Muutoin puhtaan siirtymän rakentamisessa noudatettaisiin rakentamisluvan 44, 45 ja 46 §:n edellytyksiä, kuulemista ja valitusmahdollisuuksia.

EK pitää erittäin tärkeänä, että hallitus ottaa puhtaan siirtymän edistämisen vakavasti ja tunnistaa hallinnollisten maankäyttö- ja lupamenettelyjen hitauden merkittävänä esteenä investointipäätöksille. EK:n ylläpitämässä vihreän siirtymän dataikkunassa (<https://ek.fi/tutkittua-tietoa/vihreat-investoinnit/>) yritysten ilmoittamien investointisuunnitelmien arvo on ylittänyt 230 mrd euroa. Investointipäätös- tai käynnistysvaiheessa on 9,3 mrd € suuruudelta investointeja ilman maatuulivoimaa, maatuulivoiman kanssa 17,7 mrd € (2021–2023). Valtaosa suunnitelluista vihreän siirtymän investoinneista kohdistuu energiasektoriin. Hankkeiden investointiluvituksen nopeuttamiselle, ennakoitavuuden parantamiselle sekä viranomaisten kokonaiskoordinaation tehostamiselle on suuri kysyntä, jotta Suomi pystyy kilpailemaan vihreän siirtymän globaaleilla markkinoilla, saavuttamaan hiilineutraalisuustavoitteet ja edistämään ilmastonmuutoksen hillintää.

EK pääosin kannattaa esitystä puhtaan siirtymän sijoittamisluvaksi, mutta näkee säännösehdotuksessa merkittäviä selkeytys- ja yhteensovittamistarpeita ottaen huomioon käynnissä olevat lainsäädäntöehdotukset, joita valmistellaan käynnissä olevissa lainvalmisteluryhmissä (yhden luokun lainsäädäntöhanke, alueidenkäyttölain uudistaminen, EU säädösten käynnissä oleva kansallinen implementointi muissa ministeriöissä). EK pitää erittäin tärkeänä, että fragmentoitunutta

ympäristölainsäädäntöä lupamenettelyjen osalta ei hajauteta entisestään ilman huolellista harkintaa, vaan investointiluvituksen sääntely kehittyisi entistä johdonmukaisempaan ja säädöstekniikaltaan selkeämpään suuntaan.

EK katsoo, että ympäristöministeriön tulee kehittää puhtaan siirtymän sijoittamislupaa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa, jossa valmistellaan REDIII, CRMA-asetuksen ja nettonolla-asetuksen toimeenpanoa. Ko. EU-säädösten implementointi aiheuttaa muutos- ja selkeytystarpeita kansalliseen ympäristölainsäädäntöön maankäyttö- ja lupaprosessien osalta myös ympäristöministeriön hallinnonalalla. EK katsoo, että ministeriöiden välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, jotta kansallinen, investointien lupamenettelyjä määrittävä lainsäädäntö pysyy johdonmukaisena, selkeänä ja ennakoitavana.

EK huomauttaa, että ns. vihreän siirtymän etusijalaki laitosluetteloineen on voimassa vain määräajan, vuoden 2026 loppuun. Mikäli laitosluettelo siirrettäisiin sellaisenaan toiseen lainsäädäntöön, ympäristöministeriössä tulisi suorittaa laille laitosluettelon osalta toimivuusarviointi. Näin olisi mahdollista saada käytännön esimerkkejä hankkeista, jotka ovat jo lukeutuneet vihreän siirtymän määritelmän piiriin. On todennäköistä, että laitosluetteloa tulee päivittää, jotta lainsäädäntö tunnistaa paremmin ja laajemmin puhtaan siirtymän investoinnit eri teollisuudenaloilta.

Energiateollisuuden tapaan EK huomauttaa, että puhtaan siirtymän teollisuushankkeen johdonmukainen määritelmä voisi perustua siihen, että kaikkien REDIII-direktiivin mukaiset uusiutuvan energian hankkeet tulkitaan puhtaaksi siirtymäksi kansallisessa lainsäädännössä. Hallituksen esityksen mukaan aurinko- ja tuulivoima eivät soveltuisi määritelmän piiriin. Mikäli näin ei tehdä, Suomessa tulee joka tapauksessa varmistaa, että uusiutuvan energian lupamenettelyt selkeytyvät ja nopeutuvat nykytilaan verrattuna.

EK myös vahvasti tukee Energiateollisuuden näkemystä aloittaa lainvalmistelu nopean kehityksen alueiden kansallisesta sääntelystä. Vastaavaa teollisuuslaksojen ajatusta on sisällytetty nettonolla-asetukseen, joten tarkastelua voisi laajentaa kaikkiin puhtaan siirtymän hankkeisiin. Tämä voisi olla yksi tapa ohjata puhtaan siirtymän investointeja tarkoituksenmukaisella tavalla ja samalla luoda edellytyksiä varhaisen vaiheen paikalliselle hyväksyttävyydelle sekä ympäristövaikutusten arvioinnille.

Kunnioitavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Ulla Heinonen

Johtaja

2. Esityksen mukaan Ilmastaselvityksessä tulisi raportoida uuden rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki. Asetusvalmistelun helpottamista varten kysymme, tulisiko näkemyksesi mukaan vähähiilisyyssarviointi tehdä rakennukselle sekä rakennuspaikalle (rakennuspaikalla tarkoitetaan mm. rakennuksen perustuksia), vaikka hiilijalanjäljen raja-arvot on suunniteltu koskevan vain rakennusta?

Vastaus:

A: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää vain rakennuksen hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

B: Ilmastaselvityksen tulisi sisältää rakennuksen sekä rakennuspaikan hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki

-

3. Minkälaisia taloudellisia vaikutuksia arvioit esitetyillä muutoksilla olevan edustamasi tahon kannalta?

-

4. Kommenteja alueidenkäyttölain 57, 188 a ja 197 §:stä

-

5. Kommentteja ympäristönsuojelulain 156 b §:stä

-

6. Kommentteja laista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympärisövaikutusten arvioinnista annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Heinonen Ulla
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Ojanperä Minna
Elinkeinoelämän keskusliitto EK